

Mer elendig kritisk psykologi

Torgeir M. Hillestad
Dr. philos., Universitetet i Stavanger

Det er kun de ulike etablerte psykologiske teoriretningene som bedriver genuin kritisk psykologi.

NOVEMBERUTGAVEN: Torgeir Hillestad kritiserte temanummeret om kritisk psykologi.

DESEMBERUTGAVEN: Gjesteredaktør Ole Jacob Madsen svarte på kritikk.

DEBATT: KRITISK PSYKOLOGI

Torgeir Hillestad kritiserte i novemberutgaven i fjor Tidsskriftets temanummer om kritisk psykologi i august. Gjesteredaktør Ole Jacob Madsen svarte på kritikken i desemberutgaven.

Gjesteredaktør av temautgaven om kritisk psykologi, Ole Jacob Madsen, viser i sitt svar til meg i desember at han ikke skjønner hva min kritikk går ut på. Han klarer å misforstå meg dit hen at jeg skulle hevde at «det sosiale ikke har noen plass i det psykologiske overhodet». Problemet for Madsen er at han ikke er i stand til å forstå kunnskap på to logiske nivå og derfor ender i en håpløs enten-eller-forståelse.

Madsen opphøyer seg til sensurinstans på vegne av leserne av Tidsskriftet

Presisering

La meg derfor presisere: Psykologi og enhver annen vitenskap må forstås som både abstrakt/ generell kunnskap, og på den andre siden konkret eller real-kunnskap. Sistnevnte henviser til psykologiske fenomener slik de framtrer for oss som umiddelbart erfarte fenomener. De formes og modifiseres her av virkeligheten, noe som innebærer at de kan framtre i forskjellige former. Både biologiske, men ikke minst sosiale faktorer griper inn og former og «modifiserer» psykologiske determinanter. Et eksempel på dette er når sosialt gruppepress kan modifisere og eventuelt blokkere for aggresjon, læreprosesser osv. Det er nettopp her sosiale prosesser er avgjørende. Men dette innebærer ikke at psykologiens

egenlogikk forsvinner, for eksempel at vår tendens til læring, aggresjon etc. blir borte, bare at den omformes eller overstyres av andre determinanter. Den psykologiske egenarten består. Den utgjør også kjernen i den psykologiske vitenskapen selv.

Psykologiens grunngjensstander

Madsen og hans følge av såkalte «kritiske psykologer» ser ikke denne riktignok integrerte helheten, nettopp fordi dens to nivåer er logisk distinkte. I stedet er de kun i stand til å se psykologien som sosial framtreddelse, og kritiserer disse framtreddelsene i den tro at de dermed retter kritikk mot psykologien i seg selv. Ofte snakkes det om at psykologien fremmer individualiseringen av samfunnet, at den er en historisk og kulturell konstruksjon osv. Det interessante her er at en ikke på et eneste punkt makter å gå inn på selve psykologiens grunngjensstander i «kritikken». De eneste som i virkeligheten bedriver genuine kritisk psykologi, er de ulike etablerte psykologiske teoriretningene, for eksempel psykoanalyse, behaviorisme, humanisme, kognitivismen som kritiserer hverandre på teoretisk-psykologiske premisser.

Madsen og meningsfeller mener at en rekke sosialkritikere visstnok skal underbygge deres syn. Alle demonstrerer bare at de ikke har en vitenskapelig kunnskapsteoretisk forståelse av hva psykologi er. I sitt svar presenterer Madsen Habermas, som han antyder at jeg er ukjent med.

Grunnen til at Habermas ikke er relevant i denne sammenhengen, er at han ikke har tilført psykologien noe «kritisk» element i vitenskapelig forstand. I den grad han for eksempel har befattet seg med psykoanalysen, har han havnet i en dualistisk posisjon der han setter opp en motsetning mellom det indre psykiske og det relasjonelle. Feilaktig har han for eksempel karakterisert tradisjonell psykoanalyse som «bevissthetspsykologi».

Usaklig

Madsen ser ut til sluke rått utsagn han gjengir fra andre. På dette viset makter han faktisk ytterligere å latterliggjøre Brinkmanns påstand om at psykologi skulle ha opphav i moral, med gjengivelsen av hans «brødanalogi», til tross for at forholdet mellom moral og psykologi snarere er omvendt.

De absurditeter Madsen bringer til torgs for å begrunne sin «kritiske psykologi», topper seg ved gjengivelsen av De Vos' påstand om at psykologi simpelthen er «summen av dens effekter på samfunnet.» Til slutt er det jo interessant at Madsen opphøyer seg til sensurinstans på vegne av leserne av Tidsskriftet. Å forlange eller ønske at motdebattanters meninger ikke burde komme på trykk, representerer vel holdninger som strengt tatt ikke burde forekomme innenfor et demokratisk ordskifte, og antyder vel mest at en er i ferd med å slippe opp for saklige argumenter.

torgeir.hillestad@uis.no